

Työtä ja restaurointi- osaamista Joensuun maaseudulle 2009-2012

HANNU PIIPPONEN

Työtä ja restaurointi- osaamista Joensuun maaseudulle 2009-2012

HANNU PIIPPONEN

ELINVOIMAA ALUEELLE 6 | 2012

TYÖTÄ JA RESTAUROINTIOSAAMISTA JOENSUUN MAASEUDULLE 2009-2012

Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

**Kuvat: Juhani Nuutinen, Hannu Piipponen, Kari Tarnanen
Painotalo: Kopijyvä Oy**

ISBN 978-952-257-566-1 (painettu)

ISBN 978-952-257-567-8 (PDF)

ISSN-L 2242-282X

ISSN 2242-282X (painettu)

ISSN 2242-2838 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-568-5

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

Työtä ja restaurointiosaamista Joensuun maaseudulle 2009-2012.....	3
Taustaa.....	3
Organisointi ja hallinnointi.....	3
Hankkeen tavoitteet	5
Tiedottaminen.....	5
Restaurointikisällin ammattitutkintoon valmentava koulutus ja tutkinnot.....	8
Opintomatkat	8
Ammattitutkinnon näyttökokeet	11
Muu koulutus	12
Elämänhallintapäivä	12
Korttikoulutukset.....	13
Osuuskuntakoulutus.....	14
Terveystarkastukset.....	14
Palaute työntekijöiltä	15
Kustannukset ja rahoitus	15
Kansainvälinen tunnustus.....	16
Työkohteet	18
Valliniemi (1).....	20
Koskivaara (2)	24
Kuusikehto (3).....	28
Honkala (4).....	30
Yrjölä (5)	32
Ilmavaara (6).....	36
Heinävaaran Seurojentalo (7).....	38
Halla (8).....	40
Huhtilampi (9)	42
Kanavaranta (10).....	44
Kuusela (11).....	46
Röksän rukoushuone (12).....	48
Taimela (13).....	50
Annala (14).....	52
Punamullan keitto-ohje	52
Alapiha (15).....	54
Taiteidentalo (16)	56
Koskenkorva (17)	58
Ahvenisen punainen talo (18).....	60
Uimaharjun asema (19)	62
Erkkilä (20).....	64
Kokkola, Eno (21).....	67
Partala (22)	68
Ylä-Tupra (23)	70
Kokkola, Hammaslahti (24).....	72
Seppola (25)	74
Ullakko (26).....	76
Sarvingin nuorisoseurantalo (27).....	78

Elävänä, ikkänä ja
ympäristöystävällisenä

Eno
Pyhäselkä
Tuupovaara
Kiihtelysvaara

Työtä ja
restauraatioosaamista
Joensuun maaseudulle
2009-2012

Tuupovaara
Seura ry

Vipuvoimaa
EU:lta

Joensuun kaupunki

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Työtä ja restaurointiosaamista Joensuun maaseudulle 2009-2012

Taustaa

Pohjois-Karjalan ympäristökeskus on toteuttanut 1990-luvun puolivälistä lähtien kulttuuriympäristön hoitotöitä työllisyystöinä. Nämä työt soveltuvat hyvin pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen, aktivoimiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen erityisesti korkean työttömyyden alueilla.

Pohjois-Karjalassa ei ole restaurointialan koulutusta missään oppilaitoksessa. Tästä syystä meillä on liian vähän perinteisten korjausmenetelmien taitajia. Tämä näkyy joka vuosi muun muassa siten, että ELY-keskuksen (ennen ympäristökeskuksen) myöntämiä rakennusperinnön hoitoavustuksia jää käyttämättä tai korjaustyö siirtyy jopa vuosilla sen vuoksi, että avustusten saajat eivät löydä osaavia tekijöitä restaurointityöhön.

Kulttuuriympäristön hoitotöiden avulla vaikutetaan kunnan maisemakuvaan ja imagoon. Hyvin hoidettu rakennusperintö luo matkailijoille kuvan aktiivisesta ja vetovoimaisesta alueesta. Maisemallisesti tai kulttuurihistoriallisesti merkittävien kohteiden kunnostus on sen vuoksi tarpeen. Työt soveltuvat hyvin ulkotöistä pitävälle rakennus- tai maa- ja metsätalouden pitkäaikaistyöttömille aktivoimaan heitä. Samalla opitaan arvokkaita perinteisiä korjausrakentamisen tietoja ja taitoja.

Hanke toteutettiin Manner-Suomen ESR-ohjelman Itä-Suomen suuralueosion toimintalinja 2:ssa, jonka tavoitteena on työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Toteuttamalla hanke ESR -rahoitteisena voitiin myös sen pitkäaikaista vaikuttavuutta lisätä, kun tukityöllistämisen lisäksi otettiin mukaan koulutus- ja jopa tutkintotavoitteet.

Organisointi ja hallinnointi

Työtä ja restaurointiosaamista Joensuun maaseudulle hanke jakaantui kahteen osaan, emohankkeeseen ja rinnakkais Hankkeeseen. Emohankkeessa

hoidettiin projektin yksityiskohtainen suunnittelu, koordinointi, työnjohto, työpaikkakoulutus, hallinto, tiedotus ja raportointi pääosin. Rinnakkais Hankkeessa hoidettiin tukityöllistettyjen palkkatukipäätökset ja työvoimapolitiittisen koulutuksen hankinnat sekä raportointi niiltä osin.

Projekti käynnistyi Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen toimesta vuonna 2009, mutta vuoden 2010 alusta toteutetun valtion aluehallintouudistuksen myötä siitä tuli Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen oman tuotannon hanke.

Projektin hallinnoitsijana ja vastuullisena toteuttajana oli Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen ympäristöhoitoyksikkö. Hanke toteutettiin tiiviissä yhteistyössä Tuupovaara Seura ry:n ja Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuu-

Ohjausryhmä tutustumassa Kuuselan tilan aitan restaurointiin Mulossa

rikoulu Lastun kanssa. Tuupovaara Seura toimi hankkeeseen työllistettyjen pitkäaikaistyöttömien työnantajana ja Lastu vastasi hankkeeseen liittyvästä restaurointikoulutuksesta sekä ammattitutkintojen järjestämisestä.

Hankkeen projektipäällikkönä toimi rakennusarkkitehti Hannu Piipponen, työnjohtaja-työnohjaajat restaurointitöissä Juhani Nuutinen ja Kari Tarnanen. Rinnakkaishankkeesta vastasi projektisuunnittelija Antti Willman. Tuupovaara Seuran puheenjohtaja Aino Kakkonen vastasi palkkatukien hakemisesta ja työsopimusten tekemisestä. Eeva Tahvanainen vastasi palkanlaskennasta ja palkkatukien sekä Joensuun kaupungin rahoituksen maksatusten hakemisesta.

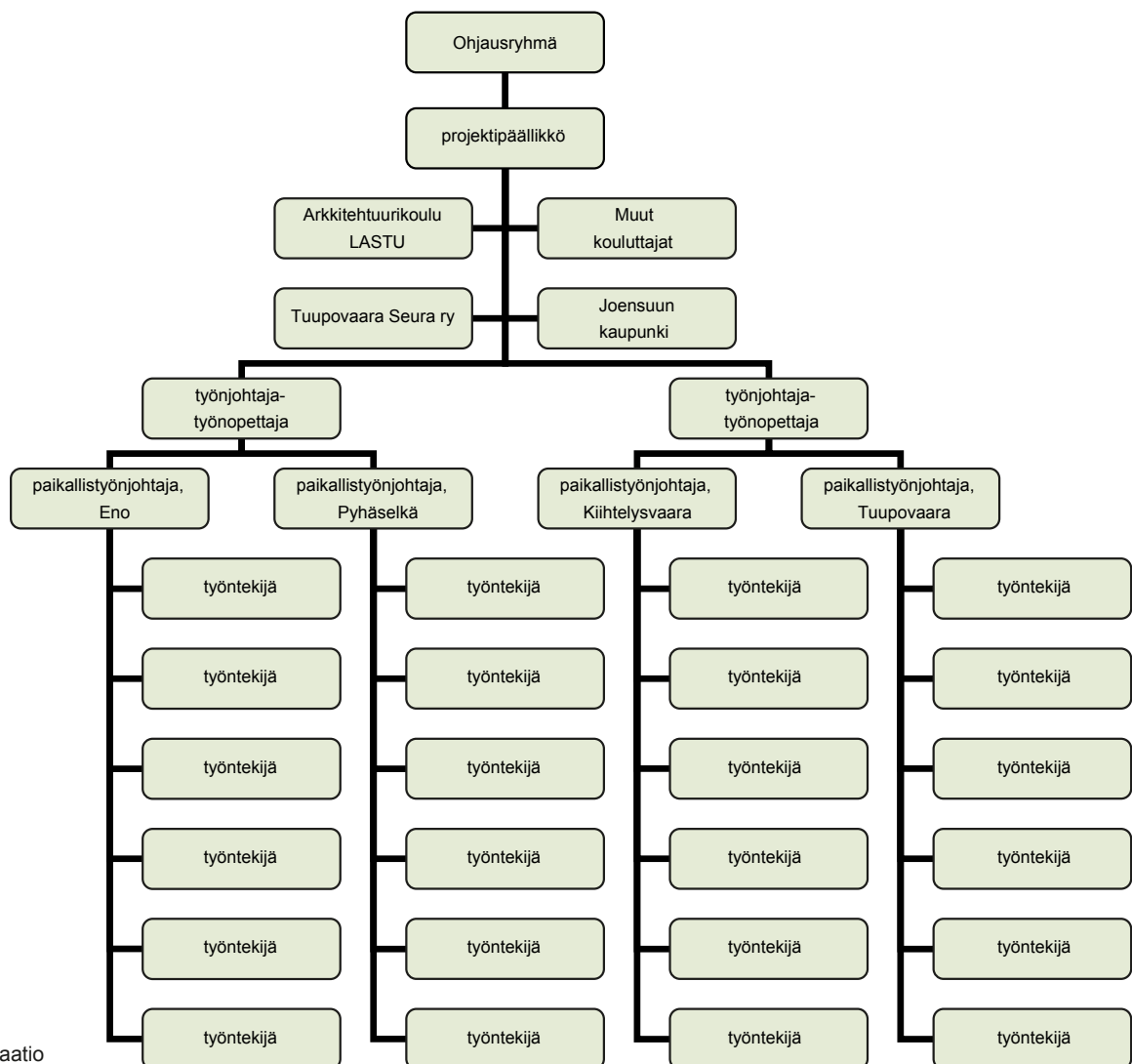
Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi maaseudun kehittämispäällikkö Aaro Piipponen Joensuun kaupungista, varapuheenjohtajana yksikön päällikkö Janne Kärkkäinen Pohjois-Karjalan ELY

-keskuksesta, esittelijänä projektipäällikkö Hannu Piipponen ja sihteerinä työnjohtaja-työnohjaaja Juhani Nuutinen. Rahoittajan edustajana ohjausryhmässä toimi rakennusrahastoneuvoja Kimmo Kettunen ja hänen varhenkilönään rakennusrahastoasiantuntija Raisa Lappeteläinen. Muut ohjausryhmän jäsenet olivat metsätalousteknikko Merja Kuukkanen Joensuun kaupungista, projektisuunnittelija Antti Willman Pohjois-Karjalan ELY -keskuksesta, johtava työvoimaneuvoja Keijo Kiiski Joensuun seudun TE -toimistosta, Anne Meriläinen Tuupovaara Seura ry:stä, Kyösti Vatanen Kiihtelysvaaran eteläiset kylät ry:stä, Juha Koljonen Eno Seura ry:stä ja Margareta Rydén-Kortelainen Mulo-Niittylahden kyläyhdistys ry:stä.

Työryhmät toimivat Enossa, Kiihtelysvaarassa, Pyhäselässä ja Tuupovaarassa. Kussakin oli yksi henkilö työllistetty valtiolle 100 %:n työajalla. Valtiolle työllistettävät henkilöt toimi-

vat työryhmässään työhön osallistuvana paikallistyönjohtajana eli ”kympeinä” ja heidän työllistämisyksikkönsä pituus oli 26 - 29 kuukautta. Enossa ”kymppinä” toimi Martti Väänänen, Kiihtelysvaarassa Mika Tanskanen, Pyhäselässä Risto Väänänen ja Tuupovaarassa Juha Karhapää.

Tuupovaara Seura ry palkkasi kuhunkin työryhmään kuusi korkeimpaan korotettuun palkkatukseen oikeutettua pitkäaikaistyöttömää (yli 500 päivää työttömänä). Yhdistykseen palkattujen henkilöiden työaika oli 20 tuntia viikossa ja työllistämisyksikön tavoiteltu pituus 14 kuukautta, mutta monessa tapauksessa se jäi lyhyemmäksi. Tavoite oli, että Tuupovaara Seuran työllistämistä henkilöitä olisi aina 24 henkeä kerrallaan. Hankkeen aikana projektiin oli tarkoitus työllistää 48 henkeä, mutta vaihtuvuus oli niin suurta, että kaiken kaikkiaan 70 henkilöä oli töissä Tuupovaara Seuran palkkalistoilla eripituisia ajanjaksoja.

Hankkeen tavoitteet

Projektin tavoitteena oli

1. lisätä kulttuuriympäristön arvostusta ja muokata asenteita kulttuuriympäristön hoidolle myönteiseksi
2. levittää tietoa vanhasta rakennuskulttuurista ja restauroinnista
3. työllistää pitkäaikaistyöttömiä ja opettaa heille restaurointiperiaatteiden mukaista korjausrakentamista
4. lisätä työllistettyjen ammattitaitoa, parantaa itsetuntoa ja vähentää syrjäytymisvaaraa
5. kannustaa työllistettyjä jatkokoulutukseen ja töihin avoimille työmarkkinoille
6. saada Joensuuhun 10 uutta restauroinnin ammattilaista, restaurointikisällin ammattitutkinnon tai ainakin osatutkinnon suorittanutta henkilöä
7. pelastaa useita uhanalaisia kulttuurihistoriallisesti ja/tai maisemallisesti merkittäviä rakennuksia

Tv-kuvaaja Koskivaarassa.

Tiedottaminen

Yhtenä projektin tavoitteena oli lisätä kulttuuriympäristön arvostusta ja parantaa yleistä ilmapiiriä rakennussuojelulle ja rakennusperinnön hoidolle myönteiseksi sekä levittää tietoa vanhasta rakennuskulttuurista ja restauroinnista. Tämän tavoitteen edistämiseksi projektista tiedotettiin aktiivisesti: suunniteltiin ja toteutettiin kiertonäyttely ja järjestettiin avoimien ovien päiviä työkohteissa. Lisäksi laadittiin projektiesite ja juliste, joita jaettiin yleisölle ja projektiin osallistuneille eri tilaisuuksissa.

Aktiivisen tiedottamisen, avoimien ovien tapahtumien ja kiertonäyttelyn avulla suurelle yleisölle on voitu esitellä projektin toimintaa ja samalla vaikuttaa kulttuuriympäristölle ja rakennussuojelulle myönteisen ilmapiirin kehittämiseen. Projektin tiedotusta varten laadittiin projek-

tiesite, jota painettiin 500 kappaleen erä. Esitteessä kerrottiin perustiedot projektin tavoitteista, toteuttajista ja rahoituksesta. Restaurointitöiden kirjoa esiteltiin myös kohteita ja niiden työvaiheita esittelevän julisteen avulla. Esitteen ja julisteen suunnitteli projektipäällikkö Hannu Piipponen ja taittoi ELY-keskuksen alueidenkäyttöyksikön assistentti Tarja Puoskari. Esitettä ja julistetta on jaettu eri tilaisuuksissa ja näyttelyn yhteydessä.

Tiedotusvälineet ovatkin tehneet runsaasti juttuja projektista, sanomalehdissä on ollut yhteensä yli 24000 palstamillimetriä artikkeleita. Tämä vastaa kuutta kokosivun artikkelia broadsheet formaatin sanomalehdessä. Lisäksi projektista ja sen tuloksista on kerrottu Pohjois-Karjalan radiossa ja TV 1:n valtakunnallisissa uutisissa.

Hankkeen kiertonäyttelyssä esitellään kymmenellä kankaalla painetulla posterilla projektin korjauskohteiden

Näyttely Enon kirjastossa.

historiaa, korjauksen työvaiheita, työn lopputulosta sekä hankkeen koulutusta ja tutkintoja runsain havainnollistavien valokuvien. Näyttely on ollut esillä eri tilaisuuksissa Pohjois-Karjalan ELY-keskuksessa sekä Kiihtelysvaara, Hammaslahden, Enon ja Tuupovaaran kirjastossa. Kirjastot osoittautuivat erittäin hyviksi näyttelypaikoiksi, kun ne vielä täydensivät näyttelyä asettamalla sen yhteyteen esille runsaasti alan kirjallisuutta, jota kiinnostuneet saattoivat myös lainata. Kirjastoissa käy myös

paljon asiakkaita, jolloin useat sadat henkilöt ovat voineet tutustua näyttelyyn. Kesäkuussa 2012 osa näyttelystä oli vielä esillä Ely-keskuksen osastolla Karjalan messuilla Joensuu Arenassa. Näyttelyposterit suunnitteli projektipäällikkö Hannu Piipponen ja niistä osan taittoi siviilipalvelusmies Oskari Pöntinen ja osan ELY -keskuksen alueidenkäyttöyksikön assistentti Tarja Puoskari.

Maaliskuussa 2010 hanketta esiteltiin Arvokkaiden rakennusten korjausosaamista Lappiin -projektin aloitusseminaarissa Torniossa.

Koskivaaran myllytuvan työmaalla järjestettiin avoimien ovien päivä kesäkuussa 2010 yhteistyössä Tuupovaara Seuran ja Joensuun kaupungin rakennusvalvonnan kanssa. Myllytu-

Hirrenveistoa työnäytöksessä Euroopan rakennusperintöpäivänä.

Yleisö sai myös kokeilla hirrenveistoa.

Punamullan keittoa Taimelan tilalla Pyhäselän Honkavaarassa Ely-keskuksen virkistyspäivänä.

Virolaisvieraita Heinävaaran seurojentalolla.

van omistaja Tatu Vatanen huolehti kahvitarjoilusta. Tilaisuudessa esiteltiin projektia, pidettiin työnäytös, jossa piilutettiin hirsiseinää ja keitettiin punamultaa. Lisäksi Joensuun rakennusvalvonnan tarkastusinsinööri Kyösti Vatanen esitteli kaupungin rakennusvalvonnan toimintaa, rakennusjärjestystä ja lupamenettelyä.

Kesäkuussa 2010 hanketta esiteltiin Joensuun kaupungin kaupunkisuunnittelulautakunnalle Enon Kanavarannassa.

Euroopan rakennusperintöpäivänä syyskuussa 2010 järjestettiin yleisölle avoimia ja maksuttomia kiertotajeluja, joissa tutustuttiin projektin korjauskohteisiin eri puolilla Joensuun kaupungin maaseutualueita. Työkohteissa järjestettiin tuolloin työnäytök-

siä, hirrenveistoa ja punamultamaalin keittoa. Retkille osallistui yli sata henkilöä (kaksi täyttä bussia) ja sitä saatiin erittäin hyvää palautetta.

Lokakuussa 2010 hanketta esiteltiin Viron ympäristöministeriön edustajille, vieraita kierrätettiin työkohteissa, joissa järjestettiin taas työnäytöksenä hirrenveistoa ja punamultamaalin keittoa.

Kesäkuussa 2011 Pohjois-Savon YTY-hankkeen henkilöstö vieraili kahtena päivänä projektin työkohteissa, missä hanketta esiteltiin savolaisille kolleegoille.

Tiedotus jatkuu vielä pitkään hankkeen päättymisen jälkeen. Kaikkiin 32 korjauskohteeseen on kiinnitetty metallinen muistolaatta, johon on kaiverrettu hankkeen nimi sekä rahoittajien ja toteuttajien logot.

Projektipäällikkö kiinnittämässä muistolaattaa Taiteidentalon seinään Kiihtelys-vaarassa

**Työtä ja restaurointiosaamista
Joensuun maaseudulle
2009 - 2012**

Vipuvolmas
EU:ta

Joensuun kaupunki

European Union
European Regional Development Fund

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Tuuspevara Seura ry

Restauroidikisällin ammattitutkintoon valmentava koulutus ja tutkinnot

Hankkeeseen liittyvän koulutuksen tavoitteena oli antaa monipuolinen valmius toimia korjausrakentajana ja restauroijana kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa puurakennuksissa ja valmentaa koulutettavia restauroidikisällin ammattitutkinnon suorittamiseen. Ammattitutkinto oli mahdollista suorittaa työllistämisyksikön aikana.

Restauroidikisällin ammattitutkinnon ja restauroidimestarin erikoisammattitutkinnon perusteet, opetushallituksen määräys 11/011/2002.

Restauroidikoulutuksessa perehdyttiin restauroidiammattiteihin, eri aikakausien rakentamistapoihin sekä arkkitehtuuriin ja sisustamisen historiaan, dokumentointi- ja tutkimustapoihin, tyypillisiin materiaaleihin ja niiden käyttäytymiseen eri olosuhteissa, vauriokartoitukseen, restauroidiperiaatteisiin ja niiden mukaisiin korjaustapoihin, korjauksessa tarvittavan ajankäytön ja kustannusten arviointiin jne. Yhtenä koulutuksen

tavoitteena oli opettaa rakennettuun kulttuuriympäristöön liittyviä arvoja ja niiden kunnioittamista.

Hankkeessa toteutetun koulutuksen ja tutkintotilaisuudet järjesti lapinlahtelainen Arkkitehtuuri- ja ympäristökulttuurikoulu LASTU, joka on Itä-Suomessa ainoa oppilaitos, jolla on Opetushallituksen kanssa sopimus restauroidialan tutkinnoista. Koulutuksessa vuorottelevat teoriaopetus ja käytännön työpajatyöskentely. Ensimmäisen koulutusryhmän (2009-2010) opetus järjestettiin pääsääntöisesti niin, että Lastun opettajat tulivat Kiihtelysvaaraan missä teorianopetusta annettiin Heinävaaran seurojentalolla ja työpajaopetusta seurojentalon pihalla tai Kiihtelysvaaran entisen vanhainkodin navetassa. Toisen opiskelijaryhmän teoria- ja työpajaopetus (2011) järjestettiin Lapinlahdella Lastussa 2-3 päivän jaksoissa. Teoreettisesta opetuksesta vastasi arkkitehti Hannu Puurunen ja työpajaopetuksesta restauroidimestari Matti Valkonen.

Koulutusjaksojen välillä opiskelijat saivat arvokasta työkokemusta restauroidiperiaatteiden mukaisesta korjausrakentamista työskennellessään projektin työkohteissa, missä restauroidikisällit Juhani Nuutinen ja Kari Tarnanen toimivat työpaikkakouluttajina. Opiskelijoita innostettiin myös itseopiskeluun ja annettiin opetusmateriaalia (Panu Kailan Talotohtori-kirja, Museoviraston korjauskortteja jne.) sitä varten.

Opintomatkat

Restauroidikoulutukseen liittyi myös opintomatkoja. Kaikilla opintomatkoilta oppaana ja opettajana oli mukana arkkitehti Hannu Puurunen Lastusta. Pidemmille kolmipäiväisille opintomatkaille Etelä- ja Länsi-Suomeen osallistuivat restauroidikisällitutkinnon suorittamisen yrittämiseen sitoutuneet henkilöt, projektin johto ja kouluttajat. Lyhyille yksipäiväisille opintomatkaille osallistuivat kaikki sillä hetkellä projektissa työskennelleet henkilöt. Lisäksi järjestettiin kaikille työryhmille tilaisuuksia tutustua toisten työryhmien työkohteisiin, jotta osanottajat saisivat laajemman käsityksen restauroidityön kirjosta.

Toukokuussa 2010 tehtiin opintomatkia Puu-Nurmekseseen, Pielisen museoon ja Murtovaaran talomuseoon. Tälle matkalle osallistui koko hankkeen henkilöstö.

Etelä-Suomen opintomatkalla elokuussa 2010 tutustuttiin mm. Mäntyharjulla Reijo Karjalaisen monivuotiseen restauroidiprojektiin, Tammissaaren vanhaan puukaupunkiin, Billnäsiin ja Rakennusapteekkiin, Inkoon keskiaikaiseen kirkkoon, Seurasaaressa, Vanhaan Porvooseen, Porvoon Vanhaan Rautakauppaan, Kotkan kaupunkiin, Sunilan teollisuusalueeseen, Lappeenrantaan, Konnunsuon vankilaan, Koitsanlahden hoviin ja Kesälahden kirkon kellotapuliiin.

Tunnin aiheena erilaiset vesikattorakenteet.

Hannu Puurunen opettaa, aiheena kalkkimaali.

Mäntyharju, Reijo Karjalainen esittelee omaa restaurointiprojektiaan.

Pielisen museon johtaja Liisa Eskelinen opastaa.

Opintomatalla Murtovaaran talomuseossa.

Tammisaaren kirkko.

Yli-Lauroselan talomuseo Ilmajoella.

Puu-Raahea.

Möhkön ruukkimuseon pytinki.

Opintomatkalaiset Möhkössä.

Denkmal messut järjestetään joka toinen vuosi Leipzigin messukeskuksessa Saksassa. Denkmal on restaurointialan johtava Eurooppalainen ammattitapahtuma, joka on samalla suuri restaurointi-, rakennus- ja kaupunkiperinnönhoitona näyttely. Se on maailman suurin restaurointialan tapahtuma, jossa restauroijat, vanhojen rakennusten korjausten suunnittelijat, vanhojen esineiden konservoijat, museoalan ihmiset ja taidehistorioitsijat, arkeologit ja tuotevalmistajat tapaavat ja vaihtavat kokemuksiaan. Marraskuussa 2010 tehtiin opintomatka Denkmal messuille. Paitsi messutapahtumiin, tutustuttiin myös

Sanssoucin linnaan ja Wittenbergin vanhaan kaupunkiin. Tutustuttiin myös Leipzigin Tuomaskirkkoon ja Oranienbaumin kylän palatsialueeseen sekä Dessau Bauhaus-koulun kohteisiin.

Toukokuussa 2011 tehtiin opintomatka Ilomantsin vaarakylään ja Möhkön ruukkimuseoon. Oppaaksi oli pyydetty ympäristösuunnittelija Sauvo Henttonen Ilomantsista. Matkalla kuultiin mielenkiintoista kerrontaa karjalaisen vaararakentamisen perinteestä. Tutustuttiin lähemmin muutamaankin rakennusperintökohteeseen mm. Kuikkaniemeen. Katseltiin myös valtakunnallisesti merkittävää Ilomantsin kirk-

komaisemaa ja Pappilanvaaraa. Käytiin myös Möhkön ruukkimuseossa, mihin tutustuttiin perusteellisesti.

Länsi-Suomen opintomatalla elokuussa 2011 tutustuttiin mm. Jyväskylän Alvar Aalto -kohteisiin, Petäjäveden kirkkoon, Yli-Lauroselan talomuseoon Ilmajoella, Isokyrön keskiaikaiseen kirkkoon, Seinäjoen keskusta (Aalto) Pedersören keskiaikaiseen kirkkoon, Puu-Kokkolaan ja Puu-Raaheen sekä Raahen kirkon restaurointiyömaahan, Vihannin kirkkoon ja kellotapuliiin sekä Kärsämäen paanukirkkoon.

Projektipäällikkö Hannu Piipponen ja restaurointimestari Timo Kontkanen luovuttavat tutkintotodistuksen restaurointikisälli Petri Hirvoselle

Ammattitutkinnon näyttökokeet

Restaurointikisällin ammattitutkinnossa oli kaksi pakollista osaa ja lisäksi vapaaehtoinen osa yrittäjyydestä. Tutkinto suoritettiin kahdessa tutkintotilaisuudessa, jotka kestivät 1-2 päivää.

Tutkinnon ensimmäisen osan tutkintotilaisuuteen sisältyy, toisiaan täydentävinä, kirjallinen osa ja keskustelu arvioijan kanssa. Siinä selvitetään näytön suorittajan osaamista restauroinnin perusteista. Suorittaja analysoi korjattavan rakennuksen kuntoa, kertoo sen historiasta, käytetyistä materiaaleista ja vaurioista sekä esittää korjaustapoja. Materiaalit on tunnettava hyvin, sillä niiden osaamista tentataan. Tutkin-

totilaisuudessa keskustelulla arvioijien kanssa on suuri merkitys. Perinteiset rakentamistavat ja rakenneratkaisut on tunnettava ja jonkinlaiset mittausspiirustukset on osattava tehdä, sillä suorittajan on pystyttävä myös dokumentoimaan korjattavaa rakennusta. Tätä osaamista arvioidaan haastattelemalla ja mittaustehtävillä.

Tutkinnon toisessa osassa selvitetään sitten käytännön taitoja. Tähän osaan liittyy pitkäkestoinen tehtävä, esimerkiksi hirsirakennuksen kengitys eli rakennuksen alimpien, lahojen hirsien vaihtaminen uusiin. Ainakin yksi arvioija käy seuraamassa työskentelyä työmaalla ja lopuksi kaikki kolme arvioitsijaa käyvät arvioimassa syntyneen valmiin työn.

Kisälli on taitava käsityöläinen. Hän hallitsee rakentamisessa ja puun työstössä perinteisesti käytetyt työkalut ja työtavat sekä osaa täydentää niitä tämän päivän työstökoneilla. Hän pystyy materiaaleista ja työstötavoista päättelämällä saamaan tietoa rakenteen iästä ja kulttuurihistoriallisesta arvosta. Kisällitutkinnon suorittanut osaa kartoittaa puurakenteiden tyypillisimmät vauriot ja tuntee niiden oikeat korjaustavat.

Uudet kisällit ja mestari

Petri Hirvonen

Martti Hämäläinen

Juha Karhapää

Mika Tanskanen

Martti Väänänen

Risto Väänänen

Juhani Nuutinen

Petri Hirvonen, näyttökokeeseen liittyvä ikkunan kittaus.

Tämänkaltaiseen laajaan tehtävään sisältyvät tarvittavat esityöt ja sen jälkeen rakennuksen nosto ja tuenta. Uudet puumateriaalit valitaan, lahonneet osat poistetaan ja uudet työstetään ja sovitetaan paikoilleen. Tarvittavat liitokset tehdään, ja lopuksi tilkitään ja tiivistetään. Työskentely tapahtuu parityönä, koska käsiteltävänä on painavia hirsisiä. Pitkäkestoisena tehtävänä voi olla myös vaikkapa hirsirakennuksen siirto, jolloin rakennus puretaan osiksi, siirretään ja kootaan uuteen paikkaan. Työhön liittyy tuolloin myös rakennuksen kengitystä sekä rakenteiden korjausta.

Tutkintotilaisuudessa suoritetaan myös lyhytkestoinen tehtävä, joka saattaa olla joko hirsisalvoksen teko tai vaikkapa vanhan ikkunan, peilioven tai koriste- ja muotolistojen restaurointityötä.

Näyttökokeissa tulee olla kolme puolueetonta arvioijaa, yksi heistä edustaa opetushenkilöstöä, yksi yrittäjiä ja yksi työntekijäpuolta. Tämän projektin tutkintojen arvioijina on ollut kovan tason osajia. Ensimmäisen opiskelijaryhmän näyttökokeissa arvioitsijana olivat Antti Pihkala, Erkki Hiipakka ja Martti Eskelinen ja toisen ryhmän kohdalla Hiipakka, Eskelinen ja Timo Kontkanen.

Arkkitehti, tekniikan tohtori Antti Pihkala on näyttötutkintomestari ja Kirkkohallituksen yliarkkitehti. Ilmajokelainen restaurointimestari Erkki

Hiipakka on myös näyttötutkintomestari ja yksi Suomen arvostetuimmista restauroijista. Restaurointimestari Timo Kontkanen on kiteeläinen alan yrittäjä (PuuTimo). Lapinlahtelainen restaurointikisälli Martti Eskelinen taas toimii mm. Lastun tuntiopettajana.

Tutkintotilaisuudet järjestettiin Kiihtelysvaaran entisen vanhainkodin navetassa, missä on tarkoitukseen sopivat tilat ja jonkin verran tarvittavia työstökoneita ja mm. höyläpenkit.

Projektissa suoritettiin kuusi restaurointikisällin ammattitutkintoa ja yksi osatutkinto. Petri Hirvonen Pyhäselästä, Martti Hämäläinen Kiihtelysvaarasta, Juha Karhapää Tuupovaarasta, Mika Tanskanen Kiihtelysvaarasta ja Martti Väänänen Enosta sekä Risto Väänänen Joensuusta suorittivat restaurointikisällin ammattitutkinnon. Lisäksi Kiihtelys- ja Tuupovaarassa työnjohtaja-työnopettajana toiminut restaurointikisälli Juhani Nuutinen Kiihtelysvaarasta suoritti restaurointimestarin erikoisammattitutkinnon.

Tämän hankkeen tutkinnot suoritettiin vielä vanhojen vuonna 2002 vahvistettujen tutkintovaatimusten mukaisesti. Opetushallituksen uudet tutkintovaatimukset tulivat voimaan vuoden 2012 alusta. Kisällit ja mestari saivat restaurointialan tutkintotoimikunnan ja Lastun allekirjoittaman tutkintotodistuksen.

Hankkeessa saatu koulutus ja työkokemus yhdessä suoritetun ammattitutkinnon kanssa mahdollistaa joillekin projektiin osallistuneille uuden ammatin puurakennusten restauroinnin parissa.

Muu koulutus

Kaikki koulutus ei liittynyt suoraan restaurointikoulutukseen vaan antoi perustietoja ja taitoja elämän ja erityisesti työelämän tarpeisiin.

Elämänhallintapäivä

Projektin työnjohtajat olivat työmailla huomanneet, että monella hankkeeseen työllistetyllä oli epäterveellisiä elämäntapoja. Erityisesti kiinnitettiin huomiota yksipuolisiin ja epäterveellisiin eväisiin. Huhtikuussa 2010 järjestettiin Heinävaaran seurojentalolla elämäntalintapäivä, johon kaikki projektin työntekijät osallistuivat. Aluksi Terveystalo Oy:n työterveyshoitaja Raija Kärki puhui liikunnan ja unen merkityksestä sekä tupakan ja alkoholin haitoista.

Päivän pääteemana oli kuitenkin terveellisen ravinto. Joensuun Marttojen ruoka- ja ravitsemusasioiden erikoisneuvoja Tiina Anola-Pukkila piti ravitsemusasioista lyhyen luennon, minkä jälkeen tehtiin käytännön harjoitustyönä kaikille osanottajille terveellinen, helppotekoinen, monipuolinen ja maukas ateria. Kaikki osallistuivat ruoanlaittoon ja lopuksi harjoitusateriat syötiin.

"Maistuis varmaan sullekin."

Korttikoulutukset

Kaikkien työllistettyjen työelämävalmiuksia parannettiin antamalla heille keskeiset työelämässä vaadittavat korttikoulutukset. Osallistujat suorittivat tulityö- ja työturvallisuuskortit sekä ensiapu EA-1 koulutuksen.

Ensimmäisen ensiapukurssin järjesti SPR Savo-Karjalan piiri ja kouluttajana toimi Paula Missonen. Toisen EA-kurssin opettajana toimi Suomen Työturva Oy:n Pasi Viitamäki Joensuusta.

Ensimmäisten työturvallisuus- ja tulityökorttikoulutusten kouluttaja oli Sammu-Kalusteen Reino Pihlajamaa Siilinjärveltä ja toisen ryhmän kouluttajana porilainen Aki Perho Suomen Tulityöt Ky:stä. Syksyllä 2011 järjestettiin lisäksi kattotulityökorttikoulutus, jonka veti myös Aki Perho.

Osuuskunta- koulutus

Loppusyksyllä 2011 järjestettiin vielä osuuskuntayrittäjyys/osuuskuntatyö-koulutuspäivä, johon osallistui 12 henkeä. Tilaisuudessa Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin projektipäällikkö Tytti Klén, kertoi osuuskunnista ja osuuskuntatyön yleisistä periaatteista. Yritysneuvoja Eija Lampio Pohjois-Karjalan uusyrityskeskuksesta kertoi edustamansa yrityksen palveluista ja pohti osuuskuntatyön ja itsenäisen yrittämisen eroja. Toimitusjohtaja Sinikka

Härkönen osuuskunta Napakasta ja toimitusjohtaja Aimo Kontturi osuuskunta Sontikasta esittelivät osuuskuntien toimintaa. Tilaisuudessa pohdittiin mm. oman työn markkinointia ja työn hinnoittelua.

Koulutuspäivän ansiosta kolme projektissa työskennellyttä henkilöä innostui osuuskunnan palveluista ja on ilmoittautunut osuuskunta Sontikkaan työntekijäksi. Muutama työkohte on jo järjestynyt sitä kautta.

Projektipäällikkö Tytti Klén Ruralia instituutista.

Terveys- tarkastukset

Työttömien terveystarkastuksia ei ollut Joensuussa järjestetty systemaattisesti ja siksi useimmat projektiin työllistetyt henkilöt eivät olleet käyneet terveystarkastuksissa vuosikausiin.

Kaikille työllistetyille pyrittiin järjestämään rakennusalan työturvallisuusmääräysten (valtioneuvoston asetus työntekijän työterveyskortista rakennustyössä 1176/2006) mukainen terveystarkastus. Tarkastukset pidettiin Suomen Terveystalo Oy:n Joensuun toimipisteessä. Tarkastus koostui työterveyshoitaja Raija Kärjen suorittamasta alkuhaastattelusta ja työterveyslääkäri Outi Leskisen tarkastuksesta. Työterveyslääkäri laati kaikille tarkastettaville työkelpoisuuslausunnot perustuen tehtyihin terveystarkastuksiin, haastatteluihin ja klinisiin tutkimuksiin.

Ennen tarkastusta kaikille terveystarkastukseen tuleville annettiin täytettäväksi työ- ja toimintakykyä kuvaavat kyselylomakkeet, terveystarkastuksen esitietolomake, audit-päihdetesti ja diabeteksen riskipistetesti.

Terveystarkastuksissa löytyi kolme todella vakavasta terveysongelmaa kärsivää työntekijää. Heiltä löydettiin tarkastuksessa joko erittäin korkea verenpaine tai sokeritauti, joiden olemassaolosta henkilö itse ei tiennyt. Voidaan jopa väittää, että näiden tarkastusten ansiosta välttyttiin ennenaikaisilta kuolemilta, kun henkilöt saatiin säännöllisen lääkityksen ja hoidon piiriin.

Palautte työntekijöiltä

Karjalan tutkimuslaitoksen tutkijat Arja Jolkkonen ja Arja Kurvinen tekivät projektiin osallistuneille palautekyselyn, joka lähetettiin hankkeeseen osallistuneille maaliskuussa 2012. Kyselyllä pyrittiin kartoittamaan osallistujien kokemuksia hankkeesta ja hankkeen vaikutuksia ammatillisiin valmiuksiin, ohjauksen ja yleisten järjestelyjen sujumista, muita vaikutuksia, hankkeen hyötyjä, hankkeen hyviä ja heikkoja puolia sekä osallistujien työmarkkina-asemaa projektin jälkeen. Kysely lähetettiin 69:lle projektiin työllistetyille, joista 36 vastasi. Vastajia pyydettiin arvioimaan hankkeen hyviä ja huonoja puolia kyselyn viisiportaisella asteikolla. Parannettavia asioita kysyttiin avoimilla kysymyksillä.

Koettu vaikutus ammatillisten valmiuksien kasvuun vaihteli hankkeessa oloajan, koulutukseen osallistumisen ja iän mukaan. Hankkeessa oloaika vaikutti odotetusti siihen, että hankkeen antamat ammatilliset valmiudet koettiin sitä suuremmiksi mitä pidempään hankkeessa oli työskennelty. Restauraation tutkimukseen osallistuneet olivat hankkeessa pisimpään, joten hankkeeseen osallistumisen kestolla ja tähän koulutukseen osallistumisella on ollut yhteisvaikutuksia. Iäkkäimmät kokivat saaneensa hankkeesta muita enemmän ammatillisia valmiuksia.

Työ- ja suojavaatteisiin sekä työturvallisuudesta huolehtimiseen oltiin varsin tyytyväisiä. Iäkkäimmät olivat käytännön järjestelyihin muita tyytyväisempiä.

Hankkeen muista vaikutuksista merkittävimäksi nousi uusien ystävyssuhteiden solmiminen. Myös motivaation kasvu uuden oppimiseen ja työelämässä tarvittavien taitojen lisääntyminen noteerattiin varsin korkealle. Mitä pidempään osallistujat olivat hankkeessa sitä suuremmiksi he arvioivat hankkeen muut vaikutukset. Monet arvioivat muita merkittävämmäksi uusien kavereiden saamisen ja uskon kasvamisen omiin työllistymismahdollisuuksiin. Iäkkäimmät kokivat

myös muiden vaikutusten merkityksen suuremmaksi kuin muut.

Hankkeen osallistumisen hyödyllisyyden arvioi yli 60 % vastanneista viisiportaisella asteikoilla neljäksi tai viideksi eli erittäin hyödylliseksi. Hankkeessa pisimpään olleet kokivat hankkeen kaikkein hyödyllisimmäksi. Myös koulutuksiin osallistuminen näytti vaikuttavan positiivisesti arvioihin hankkeen hyödyllisyydestä. Iäkkäimmät kokivat hankkeen kaikkein hyödyllisimmäksi.

Hankkeen hyvät puolet painoivat vaakakupissa enemmän kuin huonot ainakin siinä mielessä, että vastanneista 69 % olisi todennäköisesti valmis osallistumaan uudestaan vastaavanlaisen hankkeeseen.

Hankkeeseen osallistuneet kokivat, että heidän tietonsa ja taitonsa korjausrakentamisesta lisääntyivät hankkeen aikana. Hanke opetti puurakenteiden restaurointitaitoja sekä tarjosi mielekästä työtä hyvässä työyhteisössä ja koulutusta siihen motivoituneille. Hankkeen huonoiksi puoliksi koettiin mm. tuntimäärältään liian vähäinen osa-aikatyö. Hankkeen toimintamalliin tyytyväisimpiä olivat iäkkäimmät osallistujat. Ilmeisesti heille työllistyminen hankkeen ajaksi, uusien taitojen oppiminen ja sosiaalisten verkostojen laajeneminen olivat jo sinänsä tärkeitä, vaikka he jäivätkin työttömäksi hankkeen jälkeen.

Työtä ja restaurointiosaamista Joensuun maaseudulle -hanke pystyi katkaisemaan monen maaseudun pitkäaikaistyöttömän miehen työttömyyden, joskin hankkeen päättäneet työllistyivät heikosti työllistämiskäytön jälkeen. Osallistujat kokivat, että heidän ammatilliset valmiutensa kasvoivat, sosiaaliset verkostonsa laajenivat ja että he osallistuivat yhteiskunnallisesti tärkeään työhön. Osallisuuden kasvu onkin nähty yhdeksi edellytykseksi sosiaalisen syrjäytymisen vähenemiselle.

Palautekyselyn raportti on täydellisenä nähtävissä Itä-Suomen yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen TYVA -Tulokset työllistäminen -projektin www-sivuilla, osoitteessa:

http://www.uef.fi/c/document_library/get_file?uuid=5327bda9-b283-4462-a003-109dbcb274c3&groupId=1261226&p_1_id=1272505

Kustannukset ja rahoitus

Projektin kustannusarvio oli 1900.000 euroa ja se muodostui seuraavasti:

henkilöstökustannukset	1494 000
koulutuksen kustannukset	70 000
matkakustannukset	137 000
aineet, tarvikkeet ja tavarat	68 000
rakennusmateriaalit	40 000 (arvio)
palveluiden osto	70 000
muut kustannukset	14 000
yhteensä	1900 000

Rahoitus muodostui EU:n sosiaalirahaston (ESR), Suomen valtion, Joensuun kaupungin ja kiinteistönomistajien osuuksista seuraavasti:

EU ja Suomen valtio	1563 000
Joensuun kaupunki	220 000
Pohjois-Karjalan ELY-keskus	77 000
kiinteistönomistajat	40 000 (arvio)
yhteensä	1900 000

ELY-keskuksen oma rahoitus muodostui erikoistyönjohtaja Kari Tarnasen virkapalkoista.

Hankkeen lopulliset kustannukset jäävät hieman budjetoitua alemmiksi. Arviolta 2-3 % jää säästöön muita tulevia hankkeita varten.

Kansainvälinen tunnustus

Europa Nostra on yleiseurooppalainen kansalaisjärjestö, joka toimii Euroopan kulttuuriperinnön äänitorvena. Siihen kuuluu 250 kansalaisjärjestöä ja voittoa tavoittelematonta yhteisöä yli viidestäkymmenestä Euroopan maasta. Niissä on yhteensä jäseninä ainakin 5 miljoonaa kansalaista. Lisäksi järjestö saa tukea yli 150 viranomaistaholta ja yritykseltä ja yli 1 500 yksittäiseltä jäseneltä. Sen laaja ammattilaisten ja vapaaehtoisten verkosto on sitoutunut turvaamaan Euroopan kulttuuriperinnön nykyisille ja tuleville sukupolville.

Europa Nostran näkyvin toimintamuoto on vuotuisten palkintojen jakaminen hyvillä kulttuuriperintöhankkeille. Omien palkintojen jaon yhteydessä järjestö jakaa myös Euroopan unionin kulttuuriperintöpalkinnot.

Vuoden 2012 palkinnon 28 voittajaa valittiin 226:sta kilpailuun osallis-

tuneesta hankkeesta. Osallistujia oli kaiken kaikkiaan 31 maasta. Palkintoja jaettiin neljässä luokassa: konservointi, tutkimus, kulttuuriperinnön säilyttämiselle omistettu työ sekä koulutus ja tietoisuuden lisääminen. Kussakin luokassa oli oma tuomaristonsa, joka muodostui riippumattomista asiantuntijoista eri puolilta Eurooppaa. Joensuun projekti palkittiin kategoriassa ”koulutus ja tietoisuuden lisääminen”. Tämän kategorian tuomariston puheenjohtaja toimi saksalainen professori Emil Hädler.

Euroopan unionin vuoden 2012 Europa Nostra -palkinnot jaettiin Lissabonissa 1.6.2012 osana Europa Nostran vuosittaista Euroopan kulttuuriperintökongressia. Lissabonissa projektia edustivat puheenjohtaja Aino Kakkonen ja Eeva Tahvanainen Tuupovaara Seurasta sekä projektipäällikkö Hannu Piipponen Pohjois-Karjalan ELY-keskuksesta. Euroopan unionin kulttuurikomissaari Androulla Vassiliou ja Europa Nostran puheenjohtaja,

Kuva: Pedro Melim / Europa Nostra

maailmankuulu tenori Placido Domingo luovuttivat palkinnon joensuulaiselle projektille Jeronimoksen luostarissa, minne oli kerääntynyt 1100-päinen juhlayleisö. Mukana olivat mm. Portugalin presidentti Aníbal Cavaco Silva puolisoineen, Espanjan kruununprinssi Felipe ja prinsessa Letizia sekä paljon muita silmäätekeviä.

Europa Nostran kansainvälinen palkintotuomaristo perustelee palkinnon antamista tälle hankkeelle seuraavasti: ”Tuomaristo arvostaa suuresti Työtä ja restaurointiosaamista Joensuun maaseudulla projektia esimerkillisenä vapaaehtoisten ja julkisen sektorin, omistajien ja koulutusinstituuttien välisenä yhteistyönä, joka on tuonut monia merkittäviä tuloksia: Työttömiä on koulutettu restaurointitaidoissa, kansallisesti ja alueellisesti merkittäviä vanhoja rakennuksia on kunnostettu ja tietoisuutta rakennusperinnöstä on lisätty. Tätä lähestymistapaa voidaan käyttää kaikkialla Euroopassa kulttuuriperintömme säilyttämisen hyväksi.”

Placido Domingo, Androulla Vassiliou, prinsessa Letizia, prinssi Felipe, presidentti Silva puolisoineen

Androulla Vassiliou, Hannu Piipponen ja Placido Domingo. Kuva: Tapani Mustonen

Aino Kakkonen, Hannu Piipponen ja Eeva Tahvanainen. Kuva: Tapani Mustonen

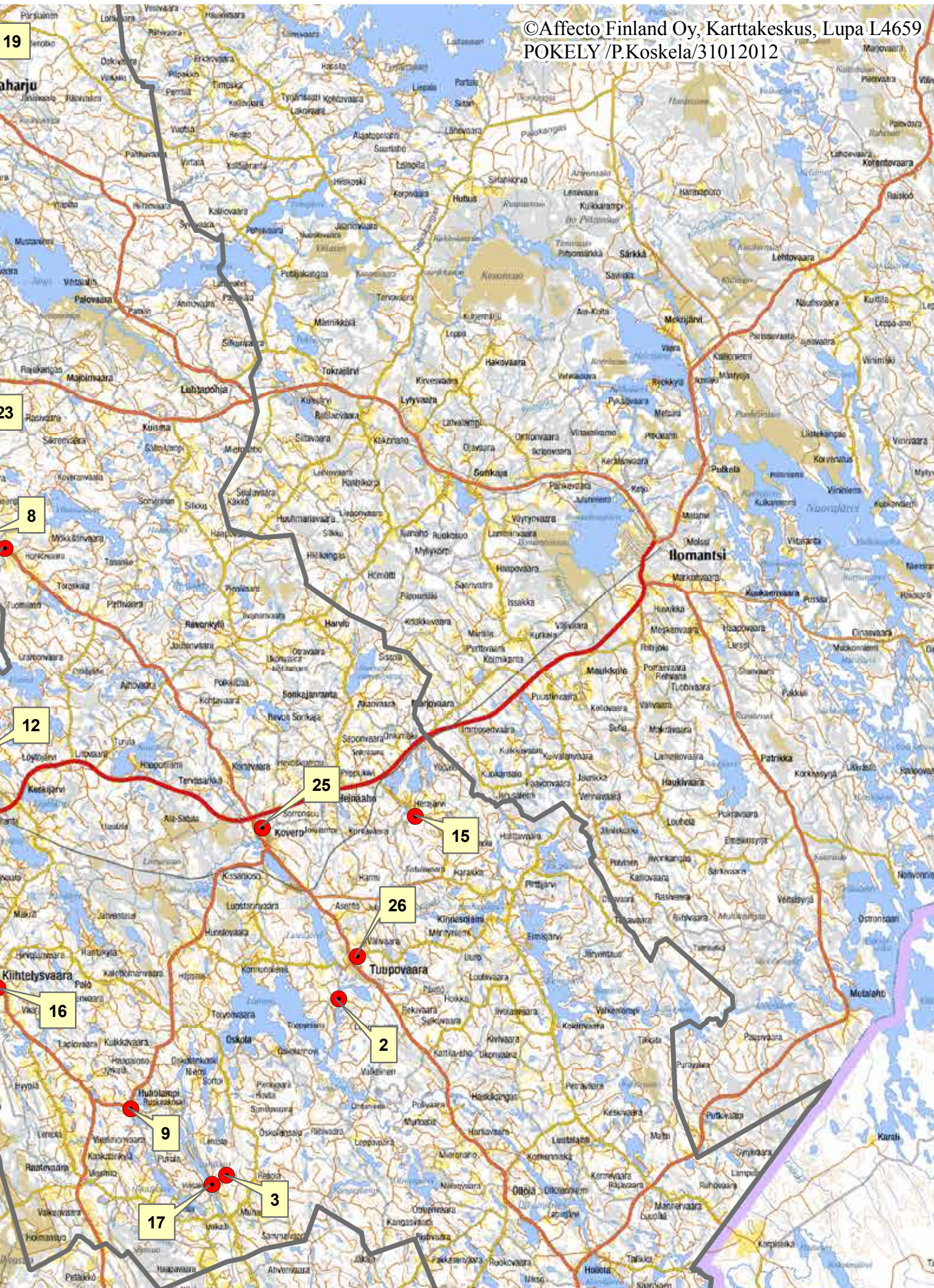
Työkohteet

Hankkeen aikana tehtiin restaurointitöitä 32 eri rakennuksessa 27 kohteessa Enossa, Kiihtelysvaarassa, Pyhäselässä ja Tuupovaarassa. Kaikissa kohteissa korjauksiin käytetyt hirret on veistetty piilukurveella puun solukkojen sulkemiseksi, jotta rakenne saavuttaisi mahdollisimman pitkän iän.

Kiinteistön omistajat vastasivat materiaali- ja konetyökustannuksista, projekti aivo- ja lihastyöstä.

1. Valliniemen rantamakasiini
2. Koskivaaran myllytupa
3. Kuusikehdon aitta
4. Honkalan riihi ja 2 latoa
5. Yrjölän aitta
6. Ilmavaaran aitta
7. Heinävaaran Seurojentalo
8. Hallan päärakennus ja aitta
9. Huhtilammin maitopöytä
10. Kanavarannan sauna
11. Kuuselan 2 aittaa
12. Röksän rukoushuone
13. Taimelan aitta
14. Annalan talli
15. Ylä-Pihan navetta
16. Taiteidentalo (koulurak)
17. Koskenkorvan lato ja sauna
18. Ahvenisen Punainen Talo
19. Uimaharjun asema
20. Erkkilän 2 latoa
21. Kokkolan riihi (Eno)
22. Partalan entinen päärakennus
23. Ylä-Tupran tuulimylly
24. Kokkolan riihi (Pyhäselkä)
25. Seppolan aitta
26. Ullakko (entinen koulu)
27. Sarvingin nuorisoseurantalo

Valliniemi (1)

Valliniemen rantamakasiini Enossa on vuonna 1896 rakennettu Kaukaa -yhtiön kaupan varastoksi Pielisjoen rannalle niin, että makasiinin on puoliksi veden päällä. Kauppatavara on tuotu pääasiassa laivoilla varastoon. Rakennuksen perustukset oli 1960-luvulla uusittu betonirakenteisiksi pilareiksi. Pilarit olivat joen jäiden painamina vuosien saatossa kallistuneet mikä minnekin, osa oli kokonaan kaatunut ja kadonnut.

Makasiinin alimmat hirret olivat myös pahasti lahonneet ja ovet olivat heikossa kunnossa. Päädyn ikkuna oli rikkouttuaan korvattu vanerilevyllä.

Perustukset päätettiin korvata hirsiaukuilla, jotka ankkuroitiin pohjamaahan teräsputkilla ja täytettiin kivillä. Lohenpyrstönurkkaiset noin 1,5x1,5 metiset ja 7 – 8 hirsivarvia käsittävät arkut veistettiin talvella sisätiloissa ja asennettiin paikoilleen kevättalvella

jään päältä. Asennustyössä käytettiin apuna kevyttä kaivinkonetta, joka teki noin 0,5 metriä paksuun jäähän asennusaukot ja kaivoi perustuskuopat sulaan maahan asti noin puolen metrin routakerroksen läpi. Kuopan pohja täytettiin kivillä ja hirsiaukut asennettiin paikoilleen. Teräsputket juntattiin kaivinkoneen avulla noin metrin verran pohjamaan sisään ja arkut täytettiin kivillä.

Yhden hirsiarikon jokaiseen hirsiväliin asennettiin kokeilumielessä ohut (3 mm.) kuparilanka, koska restaurointimestari Erkki Hiipakka arveli, että siitä liukenesi aikojen kuluessa puuta laholta suojaavia oksideja. Olisi mielenkiintoista seurata kestääkö tämä arkku oleellisesti muita pitempään, mutta ihmisikä ei kuitenkaan taida riittää siihen.

Perustustöiden jälkeen uusittiin makasiinin alimmat hirret, korjattiin ovet ja ikkuna, uusittiin venevajan laiturirakenteet, keitettiin 200 litraa punamultamaalia ja makasiini maalattiin. Sepän tekemät vanhat saranat ja muut rautahelat puhdistettiin ruosteesta, kuumennettiin 320 asteeseen ja kastettiin hautatervaan (tervakarkaistiin).

Koskivaara (2)

Koskivaaran tilalla Tuupovaaran kirkonkylässä on sijainnut vesimylly jo 1700-luvulla. Nykyinen mylly on jo kolmas ja se on rakennettu vuonna 1924 ja se tuottaa edelleen sähköä tilan tarpeisiin. Viljan jauhatusta on lopetettu 1960-luvulla. Myllytupa eli mylläriin asuinrakennus on rakennettu vuonna 1853 ja se on laajennettu parituvaksi vuonna 1924. Laajennus on rakennettu muualta siirretystä hirsikehikosta, joka saattaa olla vanhempi kuin 1853 rakennettu osa, koska salvokset ovat kirveellä veistetyt, sahan jälkiä niissä ei näy.

Myllytupa oli tosi huonossa kunnossa osin 1980-luvulla tehtyjen virheellisten korjaustöiden takia. Hirsikehikon alimmat ja ylimmät hirret sekä kattokannattajat ja kurkihirsit kärsivät

vakavista lahovaurioista. Rakennukseen oli tehty maanvarainen alapohja ja seinät oli lisäeristetty mineraalivillalla. Rakennuksen seinän vieressä oli lähde, josta vesi virtasi rakennuksen alle. Lattiasientä esiintyi alapohjan ja seinän liittymäkohdassa.

Lahovauriot yläpohjan kohdalla ulkoseinässä.

Uusittu sokkeli ja kengitetty hirsiseinä

Kurkihirren nosto.

Tämä kohde oli projektin suuritöisin ja eniten työaikaa vienyt työmaa. Se on samalla ollut erittäin opettavainen ja myös suurelle yleisölle tutuksi tullut kohde. Siellä järjestettiin kesäkuussa 2010 avoimien ovien päivä, jossa 40-50 kävijää pääsi tutustumaan käytännön restaurointityöhön. Kohdetta ja projektia on esitelty myös valtakunnallisissa TV-uutisissa (YLE-1 toukokuussa 2010). Kohteessa on voitu näyttää, että hirsirakennus voidaan korjata, vaikka se olisi erittäin huonossa kunnossa, jos vain halua ja kykyä (osaamista) on.

Korjaustyö käsitti tässä kohteessa salaojituksen rakentamisen, perustusten

korjauksen, alapohjan muuttamisen takaisin tuulettuvaksi rossipohjaksi, hirsiseinien lahovikojen korjaukset, kattokannattajien ja vesikaton uusimisen, ikkunoiden ja ovien korjaukset sekä uuden ulko-oven ja avokuistin rakentamisen.

Tässä kohteessa saatiin kokemusta kaikista vanhan hirsirakennuksen korjauksessa esiin tulevista työvaiheista. Kohde toimi myös Juha Karhapään restaurointikisällitutkintoon liittyvänä pitkäaikaisena näyttönä. Lisäksi tämä kohde toimi yhtenä työnjohtaja-työnopettaja Juhani Nuutisen restaurointimestarin erikoisammattitutkintoon liittyvistä pitkäaikaisista näytöistä.

Uusitut kattokannattajat.

Hirsivara.

Maapinnan alentaminen.

Antti Willman, Hannu Puuhonen, Juhani Nuutinen ja Matti Valkonen

Ikkunakitin tekoa liitu-
jauhosta ja vernisasta.

Valmista tuli.

Kuusikehto (3)

Kiihtelysvaaran Uskalissa sijaitsevan Kuusikehdon tilan 1800-luvun alkupuolelta peräisin oleva kulttuurihistoriallisesti arvokas riviaitta kengitettiin, siihen rakennettiin uudet laualattiat ja korjattiin ovet. Restaurointikisälli Mika Tanskanen teki tässä kohteessa ammatitutkinnon näyttökokeeseen sisältyvän pitkäaikaisen näytön.

Mielenkiintoinen oviratkaisu.

"Puu kaatuu."

Kenttäsiirkkeli.

Seitsemän uutta hirsivarvia.

Kaikki on vinksin vonksin.

Talvella työskenneltiin "teltassa".

Honkala (4)

Honkalan riihi ja kaksi latoa sijaitsevat maisemallisesti merkittäväällä pelto-aukealla Pyhäselän Kummussa peltoaukeaa halkovan paikallisten viereissä. Omistajalla ei ole niille juurikaan hyötykäyttöä ja rakennusten arvo onkin lähinnä maisemallinen. Rakennusten hirsirungot olivat pahasti vaurioituneet ja pikaisen korjauksen tarpeessa. Enim-

millään jouduttiin vaihtamaan kahdeksan hirsikertaa. Korjauksessa tarvittava puutavara kaadettiin läheisestä Honkalan tilan metsistä. Tukit sahattiin pelkkahirsiksi ja lautataraksi Mulonsalon kenttäsiirkkelillä. Restauraointikisälli Risto Väänänen teki tässä kohteessa näyttökokeeseen liittyvän pitkäaikaisen näytön.

Dokumentointia.

Yrjölä (5)

Kiihtelysvaaran Heinävaara on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö ja se on mainittu Pohjois-Karjalan kauneimpana kylänä ja yhtenä kansallismaisemistamme. Kylä on asutettu 1600-luvulla. Tämän tyypillisen vaarakylän rakennukset sijaitsevat nauhamaisesti vanhan Tohmajärven maantien varrella. Vanhimmat kylän rakennuksista periytyvät 1700-luvulta. Kylän runkona oleva Tohmajärven vanha maantie on peräisin 1600-luvulta. Se johtaa kylästä pohjoiseen harjuselkiä pitkin läpi Kontiolahden Selkien ja Mönnin kylien. Tien varsilta avautuu mahtavia näkymiä aina Kangasvedelle saakka.

Yrjölän tila sijaitsee tässä Heinävaaran valtakunnallisesti merkittävässä rakennetussa kulttuuriympäristössä. Hirsirakenteinen aitta on rakennettu vuonna 1928 ja sen jatkeeksi oli 1960-luvulla rakennettu lautarakenteinen traktoritalli.

Projektissa purettiin traktoritalli, korjattiin aitan perustukset ja hirsirunko. Aitta maalattiin punamullalla, ovet ja laualattiat uusittiin.

Kattomaalausta.

Aitta luovutuskunnossa.

13/11/2009

Ilmavaara (6)

Ilmavaaran tila sijaitsee keskellä Heinävaaran kylää maisemallisesti merkittävällä paikalla. Tilan aitta on rakennettu vuonna 1866 ja se on pihapiirin vanhin rakennus. Aitan lisäksi Ilmavaaran pihapiirissä ovat 1900-luvun alussa rakennettu päärakennus ja 1910-luvulla rakennettu kivinavetta. Aitan rakenteet olivat täysin alkuperäiset, siis vuodelta 1866.

Tässä projektissa aitan hirsirunko kengitettiin ja oikaistiin följareiden avulla, vesikattorakenteita vahvistettiin, ovet ja ikkunat korjattiin, keitettiin punamultamaali ja aitta maalattiin.

Tämä hirsi paikataan.

Talliosalle tehtiin uusi ovi.

Valmistusvuosi.

Viimeistelymaalausta.

Uusittu tallin ovi ja korjattu ikkuna.

Vesikattorakenteiden korjausta.

Valmiina.

Heinävaaran Seurojentalo (7)

Heinävaara Edistysseurat siirsivät seurojentalon talkoovoimin 1920-luvulla Enon kunnan Löytöjärven kylästä Heinävaaraan kylän vilkkaan seuratoiminnan turvaamiseksi. Talo sijaitsee Koljolan tilasta vuokratulla tontilla, keskellä kylää, vanhan Ilomantsintien varressa. Vuonna 1945 lakkautettu Lotta-Svärd yhdistys lahjoitti talo-osuutensa Marttayhdistykselle, joten nykyiset omistajat ovat: Heinävaaran Marttayhdistys ry. 2/4 osaa, Heinävaaran Maamiesseura ry. 1/4 osa ja Heinävaaran Nuorisoseura ry. 1/4 osa. 1950-luvulla taloa laajennettiin ja jatko-osaan rakennettiin uusi näyttämö, jolloin saliin saatiin lisää tilaa.

Koska Heinävaara sijaitsi keskeisellä paikalla projektin toiminta-alueeseen

nähdessä, järjestettiin projektin teoreettinen restaurointikoulutus ensimmäiselle opiskelijaryhmälle, kaikki kottikoulutukset ja ensiapukoulutukset Heinävaaran seurojentalolla. Lisäksi sen pihassa järjestettiin työpajaopetuksena mm. pelkkahirrenveistoa pyöreästä tukki-puusta.

Seurojentalon pihaan rakennettiin hirsinen halko- ja jätekatos. Se on ainoa projektin tekemä uudisrakennus. Halkokatos veistettiin pääosin talvella Kiihtelysvaaran entisen vanhainkodin navetalla ja koottiin paikalleen keväällä.

Heinävaaran maamiesseura lahjoitti rakennukseen tarvittavat materiaalit ja Petri Piipponen toimitti rakennukseen itse lohkomansa graniittiset perustuskivet.

Halla (8)

Sarvingin kylä sijaitsee luode-kaakko-suuntaisena Enon kirkonkylän ja Tuupovaaran välisen maantien varrella. Kylän asutus on sijoittunut nauhamaisesti maantien varteen Murhivaaran ja Nälkävaaran rinteille. Kylän maisemakuvaan on suuresti vaikuttanut Sarvingin järvenlasku vuonna 1743, mikä on yksi varhaisimmista järvenlaskuista Suomessa.

Sarvingissa sijaitseva Hallan pihapiiri on maakunnallisesti merkittävä rakennusperintökohde, jolla on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemakuvalisia arvoja.

Hallan tila on ollut asuttuna jo 1600-luvun lopusta saakka. Nykyinen asuinrakennus on valmistunut vuonna 1818. Rakennuksessa on kuitenkin siirtomerkinnät hirsissä, joten rakennus voi

olla jonkin verran vanhempikin. Tilan nykyisen omistajan suku osti tilan vuonna 1875. Asuinkäytössä päärakennus on ollut vielä vuoteen 1981 saakka.

Projektin työnä korjattiin päärakennuksen vesikattorakenteita ja uusittiin vesikatto perinteisenä kolmiorimahuopakatteena. Lisäksi aittarakennuksen pärekatto paikattiin ja alimmat hirret uusittiin.

Kengitetty aitta.

Huhtilampi (9)

Huhtilammen kylä Kiihtelysvaarassa edustaa vaarakarjalalaista järven rantaan syntynyttä asutusta viljelyksineen. Kaunis maisemakuva ja hyvin säilynyt perinteinen kylärakenne muodostavat tämän kulttuurimaiseman keskeiset arvot. Kylä onkin arvotettu valtakunnallisesti merkittäväksi maisema-alueeksi. Maisema-alueita rajaavat lännessä metsäiset mäet. Idässä avautuu puoliavoin viljelymaisema. Maisemaa hallitsee lampien ja kalliojyrkänteisten mäkien välinen kontrasti. Mieleenpainuvimmat näkymät yli peltojen, rakennusryhmi- en ja metsiköiden mosaiikin avautuvat alueen länsiosan tienristeyksestä Huhtilammelle ja Kaatiolammen suuntaan.

Huhtilammen kylässä oli 1600-luvulla 23 taloa, ja se olikin tuolloin Kiihtelysvaaran suurin kylä. Nykyinen asutus on levittäytynyt Huhtilammen länsi- ja lounaispuolelle. Vanhaa rakennuskantaa on säilynyt vain vähän, lähinnä navettoja ja piharakennuksia.

Maitolaituri eli maitopöytä, niin kuin paikalliset asukkaat sanovat, sijaitsee tällä valtakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella. Maitopöydän kunnostus ja ympäristön raivaus oli projektin pienin työkohte, mutta perinteisen maalaismaiseman säilymisen kannalta merkittävä. Maitopöydän paikalta on myös hyvä ihaila Huhtilammen arvokkaita maisemia.

Kanavaranta (10)

Pielisjoki yhdistää Pielisen Pyhäselkään. Pielisjoen kanavaketjuun kuuluvat Joensuu, Utra, Haapavirta, Jakokoski, Saapaskoski, Kaltimo ja Häihä. Pielisjoen kanavoinnin ensimmäiseen vaiheeseen kuulunut Kaltimon kanava on vuodelta 1879. Kaltimon kanavan vanha sulkku on säilynyt samoin kuin osa sen rakennuksista. Kanavarannan sauna lienee tätä 1800-luvun lopun rakennuskantaa. Sauna oli kuitenkin niin huonossa kunnossa, että se oli asetettu käyttökieltoon 2000-luvun alussa.

Sauna päätettiin purkaa kokonaan ja koota sitten uudelleen vaihtaen samalla vaurioituneet rakenteet (noin 50% hirsistä ja lähes kaikki kattorakenteet). Vain savupiippu ja takka jäivät pystyyn talveksi. Samalla parannettiin perustuksia ja järjestettiin saunan jätevesien käsittely nykyisten vaatimusten mukaisiksi. Vesikatto muutettiin kolmiorimahuopakatteeksi entisen profiilipeltikatonsijaan. Myös ikkunat ja ovet korjattiin.

Tässä kohteessa Martti Väänänen teki restaurointikisällin ammattitutkinnon näyttökokeeseen sisältyvän ns. pitkäaikaisen näytön.

Savupiippu ja takka talvehtivat kevyessä katoksessa.

Korjattu ikkuna.

Vähän uutta, vähän vanhaa.

Kaltimon kanava.

Kehikon kasaus uusituille perustuksille on alkanut.

Kaidetolpan sorvausta.

Ensimmäinen työpäivä - kengitys hyvällä alulla.

Kuusela (11)

Mulon kylän asutus Pyhäselässä on sijoittunut laakeiden peltoaukeiden ympäröimälle mäenkumpareelle. Aluetta pidetään maakunnallisesti merkittävänä maisema-alueena. Kuuselan tila sijaitsee tällä arvokkaalla maisema-alueella. Tilan pihapiirissä on kaksi aittaa, joista toinen on kaksikerroksinen luhtiaitta ja toinen yksikerroksinen riviaitta.

Pihapiirin rakennusten rakentajista ja rakennusajankohdista on tietoja saatavilla vain niukasti. Asuinrakennuksen vanhin osa lienee rakennettu 1800-luvulla, seuraava 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa ja nuorin 1920-1930-luvulla.

Molempien aittojen alimmat hirsikerrat uusittiin. Riviaitan eteläpäädyssä uusittiin muutama hirsikerta

myös seinän keskeltä. Luhtiaitan toisen kerroksen käytävän kaide korjattiin sorvaamalla siihen uusia tolppia ja korjaamalla vanhoja tolppia, jotka olivat alapäästään lahonneet. Vellikelloteline sai uuden vesikaton.

Punamultaa keitettiin tälläkin työmaalla.

Rivaiitta valmiina.

Vähäisiä lahovaurioita.

Röksän rukoushuone (12)

Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys ry:n omistama 1930-luvulla rakennettu Värtsilän Patsolassa sijaitseva rukoushuone oli Värtsilässä käynyt tarpeettomaksi väestön vähenemisen ja syrjäisen sijainnin takia. Yhdistys halusi siirtää rukoushuoneen Kiihtelysvaaran Röksään, missä kehitetään yhdistyksen leirikeskusta Ylisenjärven rannalle. Yhdistys hankki rakennuksen purkuluvan ja rakennusluvan uuteen paikkaan ja teki talkootyönä Värtsilässä pääosan purkutyöstä ja tekee myöhemmin rakennuksen valmiiksi Röksässä.

Projektityönä purettiin hirsirunko Värtsilässä ja pystytettiin se Röksässä yhdistyksen tekemille valmiille perustuksille. Röksässä korjattiin myös sen vähäiset lahovauriot. Tässä kohteessa opittiin hirsirakennuksen siirtämiseen liittyvät asiat: rakennusosien merkintä, purkamien, kuljetus ja uudelleen pystytys. Purku- ja kokoamistyöhön osallistuivat sekä Kiihtelysvaaran että Tuupovaaran työryhmät.

Purkutyön vaiheita.

Kehikon kokoaminen on alkanut Röksässä.

Kaikki rakennusosat on merkitty.

Liiterin julkisivun laudoituksen vaurioita.

Taimela (13)

Taimelan tila sijaitsee Pyhäselän Honkavaarassa maisemallisesti merkittäväällä peltoaukealla. Tilan rakennukset on suojeltu Hammaslahden osayleiskaavassa. Päärakennus on alun perin rakennettu 1800-luvulla. Päärakennusta vastapäätä ollut aittarivistö purettiin 1950-luvulla ja tilalle rakennettiin osin vanhoista hirsistä luhtiaitta ja sen toiseen päähän lautarakenteinen autotalli ja taakse halkoliiteri.

Projektissa korjattiin luhtiaitan perustukset, hirsirunko, ovet, ikkunat ja julkisivulaudoitus, keitettiin punamulta ja maalattiin rakennus.

Aitan lukko.

Liiteriosan uusia perustuksia.

Luhtikäytävän kannatinpilarin alapää.

Liiterin perustusten kaivuu.

Autotallin ovi on korjattu ja ajoluiska kivetty.

Annala (14)

Annalan tilan tallirakennus Pyhäselän Suhmurassa maalattiin paikalla keitetyllä punamultamaalilla. Myös vähäisiä julkisivulaudoituksen lahovaurioita korjattiin ja maanpintaa alennettiin tallin seinänviereltä ylärinteen puolelta.

Punamullan keitto-ohje

Raaka-aineet:

100 l maaliannosta varten tarvitaan:
100 l vettä
4 kg rautasulfaattia (I. -vihtrillia)
9 kg ruisjauhoja
3 l pellavaöljyvernissaa
16 kg punamultaa (väripigmenttiä)

Keittovälineiksi esim.
200 l vanha tynnyri
sekoituskeppi
talousvaaka maaliaineiden punnitsemiseksi

Valmistus:

100 l vettä laitetaan astiaan. Astian alle viritetään tuli siten, että vierellä seisova keittomestari ei polta kenkiään. Viileään veteen sekoitetaan 4 kg rautasulfaattia heti alussa.

Huolellisesti vispilällä hämmentäen sekoitetaan joukkoon 9 kg ruisjauhoja. Jauhojen paakkuuntuminen estetään jatkuvalla, voimakkaalla sekoittamisella. Seos kuumennetaan koko ajan pohjalta asti sekoittaen kiehuvaan. Kuumaan seokseen lisätään 31 pellavaöljyvernissaa.

Sekoitetaan hyvässä seurassa 1-2 tuntia. Kun astian pohja tuntuu liukkaalta on liisteri valmista.

Eristeeksi laitetun mineraalivillamatton voi irrottaa astian ympäriltä, sillä liian kuuma keitos kuohuu helposti yli väriainetta lisätessä.

Nyt seokseen lisätään hiljalleen sekoittaen 16 kg punamultaa varovasti pieninä annoksina. Värinä voi käyttää muitakin pigmenttejä, joista yleisesti tunnetuin on keltamulta.

Maali on parhaimmillaan sen jäähtyttyä. Maali säilyy muutamia päiviä, viileässä kellarissa noin viikon. Seinälle maalattuna se kestää vuosikymmeniä ja tulee vuosien saatossa vain kauniimmaksi. Uudelleen maalaus tehdään sitten joskus suoraan vanhan maalin päälle.

punamultaohje: Joensuun kaupunkikeskustayhdistyksen [www sivuilta](http://www.kaupunkiyhdistys.jns.fi/)
<http://www.kaupunkiyhdistys.jns.fi/>

Alapiha (15)

Koveron kylän Herajärvellä sijaitsevan Ala-Pihan tilan suurikokoinen vuonna 1883 rakennettu hirsinavetta kengitettiin ja hirsiseinät oikaistiin följareiden avulla.

Kauniita muotoja.

Pyöreästä tukista veistetään pelkkahirttä kengitystä varten.

Hirren piilutusta.

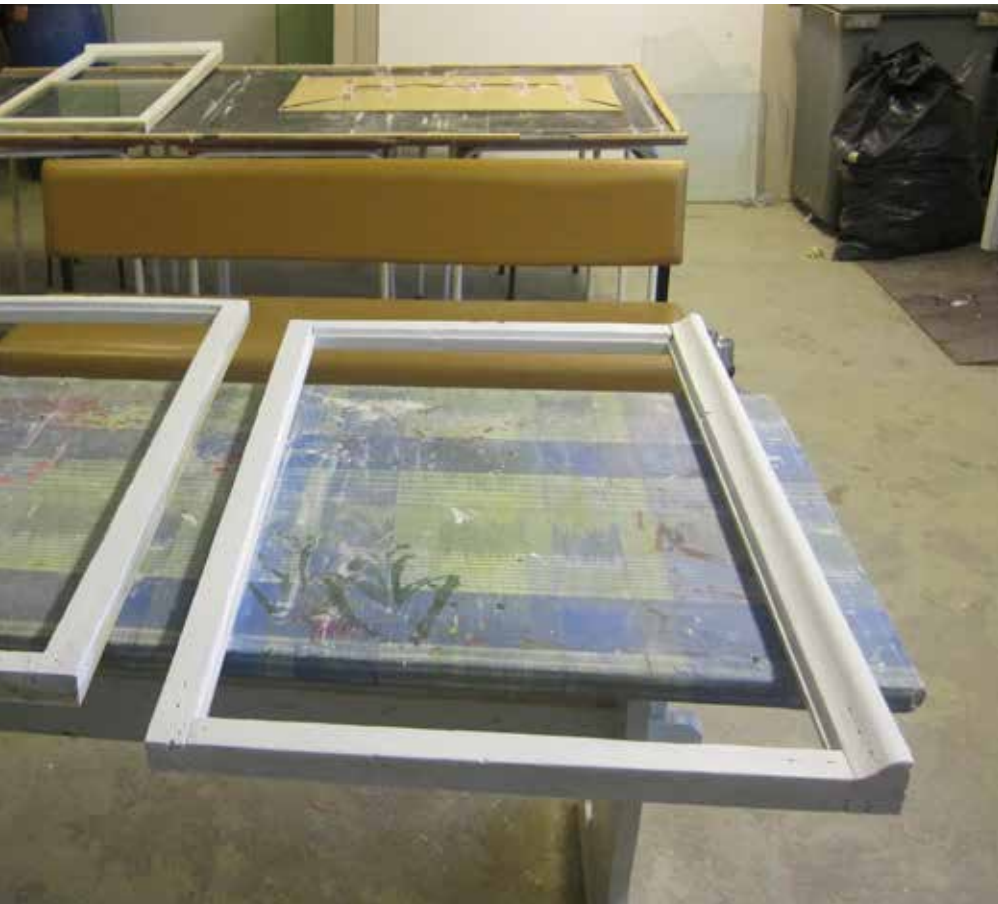
Päätöseinän kengitys ja oikaisu valmis.

Taiteidentalo (16)

Kiihtelysvaaran vuonna 1886 rakennettu kansakoulu, nykyisin Taiteidentalona tunnetun rakennuksen ikkunat korjattiin perinteisin menetelmin.

Koskenkorva (17)

Koskenkorvan tilan lato Kiihtelysvaaran Uskalissa purettiin kokonaan ja rakennettiin uudelleen puolta pienempänä jonkin verran kauemmaksi tiestä. Tällä haluttiin estää se, etteivät tien aurauslumet enää jatkossa vaurioita sitä. Latoon vaihdettiin paljon hirsä sekä kattokannattajat ja uusittiin vesikatto. Lisäksi Koskenkorvassa uusittiin pienen saunarakennuksen vesikatto.

Sauna.

Paikka ikkunapuitteeseen.

Ahvenisen punainen talo (18)

Ahvenisen Punainen talo sijaitsee Eno-Lieksa ja Ahveninen-Romppala teiden risteyksen tuntumassa.

Punaisella talolla on kesäisin aktiivista toimintaa, jota pyörittävät Ahvenisen kyläyhdistys ja Ahvenisen Martat, Paikalliset taitajat ja Enon taideyhdistys sekä Enon 4H -kerho. Punaisella talolla järjestetään teatteriesityksiä, taidenäyttelyjä, käsityö- ja matkamuistomyyntiä, kahvilatoimintaa,

kirpputori ja markkinat sekä erilaisia teemapäiviä.

Punaisen talon navettarakennuksen vesikatto uusittiin kolmiorimahuopakatteena, navetan vintin lattiarakenteet uusittiin ja rakennettiin uusi sisäporras alakerrasta ylisille. Lisäksi osa pääarakennuksen huonokuntoisista ikkunoista korjattiin perinteisin menetelmin. Ikkunoiden korjausta tehtiin sekä Enon että Pyhäselän työryhmissä.

Korjattu Ikkuna

Navetan ylisten lattiarakenteita uusitaan.

Näkymä päärakennuksen korjatusta ikkunasta navetalle

Ikkunalasti tulossa Pyhäselästä Ahveniselle.

Ikkunakorjausta.

Uimaharjun asema (19)

Uimaharjun rautatieasema Enossa on rakennettu Valtion rautateiden V luokan aseman tyyppiin rakennusten mukaan noin vuonna 1908 (T. Hellström). Asema-alueella on asuinrakennuksia piharakennuksineen, asemapiisto, makasiini ja puinen vesitorni. Uimaharjun rautatieaseman hyvin säily-

neessä rakennuskannassa on voimakas jugendarkkitehtuurin leima ja se on alueena poikkeuksellisen yhtenäinen. Se onkin luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi ja on suojelusopimuksen piirissä. Uimaharjun asemalla on ainoa asema-alueilla säilynyt puinen vesitor-

ni. Asema-alueella on toistakymmentä 1908 valmistunutta rakennusta.

Asema-alueella sijaitsevan pesutupa- ja saunarakennuksen vesikatto uusittiin kolmiorimahuopakatteena, samalla korjattiin vähäisiä lahovaurioita hirsiseinän yläosassa ja kattokannattajissa.

Lahovaurioita seinän yläosassa ja kattorakenteissa.

Liian lyhyet kattopellit.

Alahirsien lahovauriot.

Erkkilä (20)

Erkkilän tila oli muodostettu jo vuonna 1862 Heinävaaran laelle. Tilan rakennukset ovat osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Avarassa peltomaisemassa sijaitsevat kaksi vanhaa latoa kengitettiin ja toisen vesikate ja räystäsrakenteet korjattiin. Latojen ikää ei saatu selville, mutta ne vaikuttivat hyvin vanhoilta.

Martti Hämäläinen suoritti tässä kohteessa restaurointikisällin ammattitutkintoon sisältyvän pitkäaikaisen näytön.

Hammaslapaliitos alimmassa hirsivarvissa.

Kokkola, Eno (21)

Pielisjoen rannalla noin 10 kilometriä Enon kirkonkylästä etelään sijaitsevan Kokkolan matkailumaatilan vuonna 1811 rakennetun riihen vesikattorakenteet ja vesikatto uusittiin kolmiorimahuopakatteena.

Partala (22)

Partalan tila sijaitsee aukeiden peltojen keskellä kauniilla kumpareella Kumuntien maisemassa Pyhäselässä.

Vuonna 1885 rakennettuun aktiivikäytöstä poistettuun entiseen päärakennukseen tehtiin uusi vesikatto perinteisenä kolmiorimahuopakatteena. Vanhat kattohuovat ja päreet poistettiin

ja sen jälkeen tehtiin uusi kattopohjanlaudoitus raakaponttilaudasta entisen kattopohjan päälle. Pärekattoa jätettiin fragmenteiksi uuden vesikaton alle noin kahden neliön alalle. Työhön osallistuivat sekä Pyhäselän että Kiihtelysvaaran työryhmät.

Savupiippujen yläpääät uusittu.

Huonokuntoisen kattuhuovan alla oli huonokuntoinen pärekatto.

Ylä-Tupra (23)

Sarvingin ja Enon kirkonkylän puolivälissä sijaitseva Ylä-Tupran tuulimylly on myös maakunnallisesti merkittävä rakennusperintökohde.

Tuulimyllyn siipi oli edellisenä talvena katkennut lumen painosta koska siiven ja akselin liittymäkohtaan oli

tullut lahovaurio ja rakenne oli ratkaisevasti heikentynyt. Projektissa siiven runkorakenteet uusittiin ja korjattiin akselissa ollut lahovaurio. Restauraatioperiaatteiden mukaisesti kaikki käyttökelpoiset vanhat rakennusosat käytettiin uudelleen.

Kokkola, Hammaslahti (24)

Hammaslahdessa sijaitsevan Kokkolan tilan 91 vuotta vanha riihi kengitettiin ja sen ovi korjattiin. Restauroidiksi Petri Hirvonen suoritti tässä kohteessa ammattitutkintoon liittyvän pitkäaikaisen näytön.

Riihenovi.

Lahovaurioiden syy.

Maanpintaa alennetaan seinän vierellä.

Petri piiluttaa.

Hankalat työasennot.

Seppola (25)

Professori Veijo Saloheimon mukaan Kovero on vanha ortodoksikylä 1400-luvulta. Tyypiltään Kovero on ollut tiivis nauhakylä kahtena rivinä vaaran rinneterassilla. Maakuntakaavassa aluetta pidetään maakunnallisesti arvokkaana. Koveron maisema-alueen arvot perustuvat asutushistoriaan, ortodoksisuuteen ja maisemallisiin arvoihin. Kylällä on myös sotahistoriallisia ja rakennushistoriallisia arvoja.

Aivan Koveron kylätien vieressä sijaitseva Seppolan tilan pieni aittarakennus kengitettiin ja tien puoleinen pääty vuorattiin päreillä. Päreet muodostavat nyt päätyseinään uhrikerroksen joka on huomattavasti helpompi uusia kuin seinähirret. Lautarakenteisen liiteriosan rakenteet jouduttiin uusimaan lähes kokonaan.

Harmi, että aittaa ei voitu projektin puitteissa maalata punamullalla. Se jää myöhemmin tehtäväksi.

Ikkunakorjaustyöpajan ohjeet.

Ullakko (26)

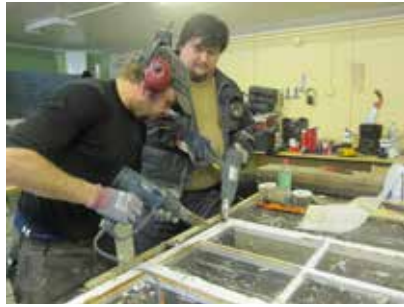
Ullakko on Tuupovaaran entiseen kansakouluun rakennettu kulttuurikeskus, missä pidetään näyttelyitä, konsertteja ja esitellään käsityötaidetta. Näyttely- ja konserttitilana toimivan ullakon lisäksi vuonna 1907 valmistuneessa rakennuksessa toimii suutarin verstaas, kansalaisopiston opetustila ja käsityöläisten myyntinäyttely.

Projektissa korjattiin suutarin verstaas ja kansalaisopiston ikkunoiden ulkopuutteet, jotka olivat vielä alkuperäiset, siis vuodelta 1907. Rakennuk-

sen muut ikkunat ja kaikki sisäpuutteet oli aiemmin korvattu uusilla ikkunoilla. Ikkunanpuutteet kunnostettiin perinteisin menetelmin niin kuin koulutuksessa oli opetettu. Ne kuljetettiin Kiihtelysvaaran vanhainkodin navetan työpajaan korjattavaksi, missä sekä Tuupovaaran että Kiihtelysvaaran työryhmät osallistuivat korjaustöihin. Näissä yli 100 vuotta vanhoissa ikkunanpuutteissa oli hämmästyttävän vähän, tuskin lainkaan lahovikoja. Puutavaraksi oli aikoinaan valittu huolellisesti tiheäsyistä mäntyä.

Sarvingin nuorisoseurantaloto (27)

Hyvin huonokuntoiset Sarvingin nuorisoseurantaloto ikkunat korjattiin. Ikkunat irrotettiin karmeineen ja kuljetettiin työpajoille korjattavaksi. Ikkunoita korjattiin sekä Enossa että Kiihtelysvaarassa. Puitteet ja karmit puhdistettiin vanhasta maalista puupinnalle, tehtiin lahovaurioiden korjaukset puupaikoilla. Sen jälkeen ikkunat pohjamaalattiin,

lasit kiinnitettiin lasituslangalla ja perinteisellä pellavaöljystä ja liitujauhosta tehdyllä kitillä ja lopuksi ne maalattiin kahteen kertaan öljymaalilla. Suurimpaan ikkunaan tehtiin myös kokonaan uusi sisäpuite, koska alkuperäistä ei löydetty mistään.

Työtä ja restaurointiosaamista Joensuun maaseudulle -hanke oli kolmannen sektorin ja julkisen hallinnon tiiviinä yhteistyönä toteuttama hanke, jossa korjattiin restaurointiperiaatteiden mukaisesti maisemallisesti ja/tai kulttuurihistoriallisesti merkittäviä vanhoja perinteisiä puurakennuksia Joensuun kaupungin maaseutualueilla Enossa, Kiihtelysvaarassa, Pyhäselässä ja Tuupovaarassa. Projektissa työllistettiin pitkäaikaistyöttömiä ja opetettiin heille pääasiassa työ-
sääppimismenetelmällä restaurointiperiaatteiden mukaista korjausrakentamista. Koulutukseen sisältyi myös teoreettista opetusta, jonka tavoitteena oli opettaa rakennettuun kulttuuriympäristöön liittyviä arvoja ja niiden kunnioittamista sekä valmentaa työllistettyjä restaurointikisällin ammattitutkinnon näyttökokeen suorittamiseen.

Yhtenä hankkeen tavoitteena oli lisätä yleistä kulttuuriympäristön arvostusta ja levittää tietoa vanhasta rakennuskulttuurista, restauroinnista ja rakennusperinnön hoidosta suurelle yleisölle.

Työssä oppimisen, koulutuksen ja siihen liittyvien ammattitutkintojen avulla on voitu siirtää jo lähes unohduksiin jääneitä hirsirakennusten korjausmenetelmiä uudelle sukupolvelle ja näin saatu tämä tietotaito juurrutettua alueelle. Hankkeessa on suoritettu kuusi restaurointikisällin ammattitutkintoa ja yksi osatutkinto sekä lisäksi yksi restaurointimestarin erikoisammattitutkinto.

Projektissa on kunnostettu restaurointiperiaatteiden mukaisesti 32 rakennusta. Joukossa on asuinrakennuksia, kouluja, aittoja, latoja ja riisiä sekä maitolaituri, sauna, seurojentalo, rukoushuone ja tuulimylly.

Näyttelyn ja aktiivisen tiedottamisen avulla on suurelle yleisölle voitu esitellä projektin toimintaa ja samalla vaikuttaa kulttuuriympäristölle ja rakennusperinnön hoidolle myönteisen yleisen ilmapiirin kehittymiseen.

Kesäkuun 1. päivänä 2012 projekti palkittiin Lissabonissa Euroopan unionin kulttuuriperintöpalkinnolla, Europa Nostra palkinnolla.

ELINVOIMAA ALUEELLE 6 | 2012

TYÖTÄ JA RESTAUROINTIOSAAMISTA

JOENSUUN MAASEUDULLE 2009-2019

Pohjois-Karjalan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-257-566-1 (painettu)

ISBN 978-952-257-567-8 (PDF)

ISSN-L 2242-282X

ISSN 2242-282X (painettu)

ISSN 2242-2838 (verkkojulkaisu)

URN:ISBN:978-952-257-568-5

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Tuupovaara
Seura Ry

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto